

Handlingsplan – forebygging og avdekking av vold og seksuelle overgrep mot barn

2024

Innholdsfortegnelse

Innholdsfortegnelse.....	0
1. Innledning.....	1
2. Æresrelatert vold og negativ sosial kontroll.....	2
3. Forebygging av vold og seksuelle overgrep.....	3
<i>Symptomer på vold og seksuelle overgrep</i>	3
<i>Rutiner</i>	4
4. Når en ansatt er bekymret for et barn	4
5. Når et barn forteller om vold og overgrep	5
6. Håndtering av informasjon.....	5
7. Avvergeplikten og opplysningsplikten	6
8. Samarbeidspartnere.....	6
9. Litteraturliste og nettressurser	7

1. Innledning

Handlingsplanen gjelder krisehåndtering ved seksuelle overgrep og vold mot barn, overgrep som kan ha skjedd både i barnehagen, skolen og i hjemmet. Det er også informasjon om æresrelatert vold og negativ sosial kontroll. Det er ikke opp til barnehagen/skolen å avklare spørsmålet om et barn har vært utsatt for seksuelle overgrep, det er annet fagpersonell som skal ivareta dette. Det er imidlertid viktig at barnehagen/skolen tilkjenner bekymringer de har til enkeltbarn. Disse sakene krever varsomhet og faglighet, i tillegg til dokumentasjon av hva som har ført til din bekymring.

Barn er prisgitt sine omsorgspersoner, og omsorg er en forutsetning for barns trygghet og trivsel, og for utvikling av empati og nestekjærlighet (Rammeplan for barnehage, s 19). Planen skal bidra til kunnskap om vold og seksuelle overgrep mot barn, og gi god kjennskap til de rutiner og prosedyrer som gjelder når man er bekymret og/eller når barn forteller at de er utsatt. Den skal også gi forståelse for hvorfor det er viktig å samarbeide med barn der man er bekymret, og skape grunnlag for en åpen dialog om temaet, både blant ansatte og barnas foresatte.

Målet med Øyer kommunes handlingsplan er å forebygge og avdekke vold og seksuelle overgrep mot barn som er tilknyttet våre barnehager og skoler, og sikre at barn blir beskyttet og ivaretatt. Vi oppfordrer alle ansatte til å forberede seg på «det utenkelige» og bli kjent med handlingsplanen. Det skal utarbeides egne beredskapsplaner i den enkelte barnehage/skole.

2. Æresrelatert vold og negativ sosial kontroll

Æresrelatert vold og negativ sosial kontroll er vold utløst av et behov for å ivareta eller gjenopprette ære innenfor en familie eller gruppe:

- Utstøtelse
- Kjønnsslemlestelse
- Tvangsekteskap
- Ufrivillig utenlandsopphold
- Nektes skilsmisse
- Æresdrap

Negativ sosial kontroll er ulike former for oppsyn, press, trusler og tvang som utøves for å sikre at enkeltpersoner lever i tråd med familiens eller gruppens normer. Kontrollen kjennetegnes ved at den er systematisk og kan bryte med den enkeltes rettigheter i henhold til blant annet barnekonvensjonen og norsk lov.

Æresrelatert vold er vold utløst av familiens behov for å ivareta eller gjenopprette ære og anseelse. Dette kan forekomme i familier med sterke kollektivistiske og patriarkalske verdier. Jenter er særlig utsatt fordi deres seksuelle adferd er uløselig knyttet til familiens ære, og fordi uønsket adferd kan påføre hele familien skam (Helsedirektoratet)

Det finnes en handlingsplan mot negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og kjønnsslemlestelse, og en handlingsplan for frihet fra negativ sosial kontroll og æresrelatert vold:

[Retten til å bestemme over eget liv. Handlingsplan mot negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og kjønnsslemlestelse \(2017-2020\) \(regjeringen.no\)](#)

[Frihet fra negativ sosial kontroll og æresrelatert vold](#)

Ta gjerne kontakt med kompetanseteamet hvis du står i problemstillinger knyttet til æresrelatert vold og/eller negativ sosial kontroll:

[Kompetanseteamet mot negativ sosial kontroll og æresrelatert vold | Bufdir](#)

3. Forebygging av vold og seksuelle overgrep

Det viktigste forebyggende arbeidet barnehagen og skolen kan gjøre, er å sikre kunnskap hos ansatte, foreldre og barna selv. Barn velger selv hvem de har tillit til, og det er derfor viktig at alle ansatte i barnehagen og skolen har grunnleggende kunnskap om temaet, og tørre å «tenke det utenkelige». De ansatte må vite hva de skal gjøre dersom de er bekymret for et barn, eller et barn forteller om vold eller overgrep. Gjennom den daglige kontakten med barna er det viktig at de ansatte følger med på barns trivsel, endringer i atferd, tegn på skader og andre tegn som kan tyde på at barna lever i et skadelig miljø.

Symptomer på vold og seksuelle overgrep

Psykiske tegn:

- Barnet skvetter lett, er engstelig
- Konsentrasjonsproblemer og uro
- Irritabilitet og sinneutbrudd
- Klengete atferd, eller helt motsatt: avviser kontakt og nærhet
- Rusproblemer
- Selvskading
- Hukommelsestap
- Forsinket utvikling – eller at barnet mister ferdigheter det har hatt før (f.eks. at barnet begynner å tisse på seg).

Fysiske tegn:

- Blåmerker
- Øye- og ansiktsskader
- Brannskader
- Stadig kroppslige plager, f.eks. vondt i magen/hodet
- Skader med usannsynlige forklaringer eller historier som endrer seg
- Genitale funn

Les mer om tegn til vold og seksuelle overgrep:

[Risikofaktorer og tegn – NKVTS – En veileder om vold i nære relasjoner](#)

www.rvts.no

Rutiner

- Barnehagene og skolene skal gi barn alderstilpasset kunnskap om kropp, grenser, vold og overgrep.
- Barnehagene og skolene skal ha dialog og samarbeid med foreldreutvalget, helsestasjonen og barnevernet om barnehagens arbeid med å forebygge og avdekke vold og overgrep, og gjøre informasjon om arbeidet lett tilgjengelig.
- Styrere og rektorer har et overordnet ansvar for å ivareta sikkerheten og tryggheten til barn som går i barnehagene og skolene.
- Alle ansatte skal ha en obligatorisk gjennomgang av denne handlingsplanen.
- Barnehagene og skolene skal regelmessig sørge for at ansatte får faglig oppdatering om vold og seksuelle overgrep mot barn, om viktigheten av å ivareta tillit ved å samarbeide med barn som kan være utsatt, og om opplysningsplikten, meldingsplikten og avvergingsplikten.
- Alle ansatte skal vite hva de gjør når et barn, ansatte eller foreldre melder ifra om vold eller seksuelle overgrep.
- Alle ansatte skal ha kjennskap til nettsidene www.snakkemedbarn.no, www.jegvet.no og www.bufdir.no/vold . På disse sidene, og nettressursene listet opp i slutten av handlingsplanen er det mange gode hjelpemidler og verktøy som kan benyttes.

4. Når en ansatt er bekymret for et barn

- Vær åpen og nysgjerrig ovenfor barnet, vis omtanke og spør hvordan barnet har det.
- Dokumentasjon av det du opplever er viktig, og ved eventuell melding til barnevernet kan loggføring være en god kilde til å huske det du har observert over tid.
- Ikke sitt med bekymringen din alene, men del den med styrer/rektor i barnehagen. Hvis ikke styrer/rektor deler din bekymring, og du fortsatt er bekymret for et barn har du meldeplikt til barnevernstjenesten, og den går foran taushetsplikten:

Lov om barnevern (barnevernsloven) Kapittel 13. Taushetsplikt, opplysningsplikt, og adgang til å gi opplysninger § 13-2. Plikt til å melde fra til barnevernstjenesten:

Enhver som utfører tjeneste eller arbeid for et forvaltningsorgan, skal uten hinder av taushetsplikt melde fra til barnevernstjenesten uten ugrunnet opphold i følgende tilfeller:

- a. når det er grunn til å tro at et barn blir eller vil bli mishandlet, utsatt for alvorlige mangler ved den daglige omsorgen eller utsatt for annen alvorlig omsorgssvikt
- b. når det er grunn til å tro at et barn har en livstruende eller annen alvorlig sykdom eller skade og ikke kommer til undersøkelse eller behandling
- c. når det er grunn til å tro at et barn med nedsatt funksjonsevne eller et spesielt hjelpetrengende barn ikke får dekket sitt særlige behov for behandling eller opplæring
- d. når et barn har vist alvorlige atferdsvansker ved å begå alvorlige eller gjentatte lovbrudd, ved problematisk bruk av rusmidler, eller ved å ha vist annen form for utpreget normløs atferd
- e. når det er grunn til å tro at et barn blir eller vil bli utnyttet til menneskehandel.

- Ansatte kan også ringe barnevernstjenesten og drøfte bekymringene anonymt.

5. Når et barn forteller om vold og overgrep

Barn som har opplevd vold og/eller overgrep kan ofte ha manglende tillit til voksne. Hvis et barn stoler nok på en voksen til å fortelle om volds- og overgrepsopplevelser, er det svært viktig å ivareta denne tilliten.

- Lytt til barnet og ta det på alvor. Dette gjelder alle barn i barnehagen/skolen, også de som ikke går på din avdeling/trinn. Barnet har tillitt til deg, det kommer ikke til hvem som helst med slike opplysninger. La barnet fortelle uten at du avbryter. Du må tåle å ta imot informasjon fra barnet, prøv å beholde deg rolig.
- Still åpne spørsmål som oppmuntrer til å fortelle fritt.
- Det er viktig at barnet opplever trygghet og bekreftelse under samtalen.
- Oppsummer det barnet forteller underveis, og spør om du har oppfattet riktig.
- Dersom informasjonen fra barnet må fortelles videre, er det viktig å gi god og alderstilpasset informasjon om hva som skal skje. Forklar at opplysningene er så alvorlige at andre voksne må få vite om det. Gi barnet mulighet til medbestemmelse i den videre prosessen, og bruk tid på å gi trygghet og forutsigbarhet.
- Dersom barnet ikke ønsker at andre voksne skal kontaktes, forsøk å forstå og finne ut av hvorfor. Det kan være ting barnet ikke har fortalt enda, som det er viktig å finne ut av for at barnet skal få best mulig hjelp.
- Noter ned opplysningene som kommer fra barnet, egne spørsmål og foranledningen til samtalen. Det er viktig å dokumentere alt. Får du ikke gjort det underveis i samtalen, er det viktig at du setter deg ned og skriver umiddelbart etter samtalen.
- Orienter styrer/reaktor umiddelbart. Det skal ikke spres informasjon til andre ansatte, dette for å ivareta barnet. Den som har mottatt betroelsen og styrer/reaktor orienterer eier av virksomheten om opplysningene som er gitt av barnet. Det er styrer/reaktor i den enkelte barnehage/skole som har ansvar for videre arbeid i saken.
- Er overgrepet utført av en ansatt i barnehagen/skolen er det særs viktig at du ikke konfontreer vedkommende med hva du har fått høre av barnet. Styrer/reaktor har ansvar for videre arbeid, og hvem som skal informeres i saken.
- Styrer/reaktor har ansvar for hvordan ulike saker skal behandles, og det er styrer/reaktor som eventuelt skal sende bekymringsmelding til barnevernet.

6. Håndtering av informasjon

Det skal som nevnt over ikke spres informasjon til flere enn de som trenger det, for å håndtere saken og ivareta barnet jamfør taushetsplikten. Ryktespredning og «snakk» kan vanskeliggjøre

barnevernets undersøkelse og/eller politiets etterforskning, samt være en belastning for de involverte og deres pårørende. Barnehagen/skolen bør rådføre seg med politi/barnevern dersom det er aktuelt å informere ansatte, foreldre og barn i barnehagen/skolen.

7. Avvergeplikten og opplysningsplikten

Ved ulike former for vold og overgrep har vi en lovpålagt plikt til å søke å avverge, dette gjelder for alle i samfunnet generelt. Plikten er beskrevet i straffelovens § 196 og utløses idet du får kunnskap om at handlingen vil skje, eller tror at det er mest sannsynlig at handlingen vil skje. Avvergeplikten og opplysningsplikten går foran taushetsplikten. På denne siden får du hjelp til å vurdere hvorvidt du kan ha avvergingsplikt etter straffeloven, og mer informasjon om opplysningsplikten:

www.plikt.no

8. Samarbeidspartnere

Gode samarbeidspartnere bør etableres før en hendelse oppstår. Barnevern og politi skal tilby veiledning uten at barnehagen/skolen har plikt til å oppgi barnets personalia. Øyer kommune er tilknyttet barnehuset på Hamar som også kan gi råd. I tillegg er det mulig å rådføre seg med et Krisesenter eller et Senter mot incest og seksuelle overgrep. Er det en ansatt som har utført overgrepet er det viktig at kommunen kontakter advokat for oppfølging og ivaretagelse av alle parter i saken. Etter etablert kontakt med politiet får man klare tilbakemeldinger på hva som er neste steg i saken.

SAMARBEIDSPARTNERE:	TELEFON:
Øyer og Gausdal barneverntjeneste	90 83 17 98
Interkommunal barnevernvakt (utenfor kontortid)	40 40 40 15
Advokat – Thor Kristian Høilund	61 10 77 00
Mottak for seksuelle overgrep - Lillehammer	61 27 22 16
Barnehuset – Hamar (Konsultasjonsteam)	62 55 62 50
Gudbrandsdal krisesenter	41 48 12 20
Senter mot incest og seksuelle overgrep - Gjøvik	61 17 14 00
Politi	02 800
Legekontor Tretten	61 26 82 00
Legekontor Øyer	61 24 71 00
Lillehammer legevakt (utenfor kontortid)	61 26 64 30
Helsestasjonen	94 78 64 63
Kompetanseteamet mot negativ sosial kontroll og æresrelatert vold	47 80 90 50

9. Litteraturliste og nettressurser

[Avvergingsplikten - plikt.no](http://Avvergingsplikten-plikt.no)

www.bufdir.no

www.dinutvei.no

[Forsiden - Lovdata](#)

[Forside | udir.no](#)

www.helsedirektoratet.no

www.jegvet.no

[Kompetanseteamet mot negativ sosial kontroll og æresrelatert vold | Bufdir](#)

Kunnskapsdepartementet. (2017). *Rammeplanen for barnehagen: Innhold og oppgaver*. Utdanningsdirektoratet

www.regjeringen.no

www.rettentil.no

[Risikofaktorer og tegn – NKVTS – En veileder om vold i nære relasjoner](#)

[Røde Kors-telefonen om negativ sosial kontroll og æresrelatert vold](#)

www.rvts.no

www.seksuellatferd.no

[snakkemedbarn.no – Øv deg på samtaler med barn og unge](#)

www.aemæ.no

